У порядку обговорення

УДК 006.032

МІЖНАРОДНІ ПРАВИЛА РОЗМЕЖОВУВАННЯ СФЕР ДІЯЛЬНОСТІ ТЕХНІЧНИХ КОМІТЕТІВ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЇХ В УКРАЇНІ

М. Д. Гінзбург

А. М. Клюнь

М. Д. Гінзбург, доктор технічних наук, начальник відділу,
Інститут транспорту газу, м. Харків,
А. М. Клюнь, заступник начальника Науково-технічного управління,
ПАТ «УКРТРАНСГАЗ», м. Київ

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРАВИЛА РАЗГРАНИЧЕНИЯ СФЕР ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТЕХНИЧЕСКИХ КОМИТЕТОВ СТАНДАРТИЗАЦИИ И ВНЕДРЕНИЕ ИХ В УКРАИНЕ

М. Д. Гинзбург, доктор технических наук, начальник отдела,
Институт транспорта газа, г. Харьков,
А. М. Клюнь, заместитель начальника Научно-технического управления,
ПАО «УКРТРАНСГАЗ», г. Киев

INTERNATIONAL RULES OF TECHNICAL COMMITTEE SCOPE DELIMITATION AND THEIR IMPLEMENTATION IN UKRAINE

M. D. Ginzburg, Doctor of Technical Sciences, Department Head,
Gas Transportation Institute, Kharkiv,
A. M. Kliun, Deputy Head of Science and Technology Office,
PJSC «UKRTRANSGAZ», Kyiv

У статті подано стислий огляд основних технічних органів міжнародних та європейських організацій стандартизації. Викладено міжнародні правила формулювання сфер діяльності технічних комітетів (ТК) і показано, що їх дотримують як на міжнародному, так і на європейському рівні. Розглянуто європейський досвід усунення перекривання сфер діяльності європейських ТК та запровадження викладених правил та досвіду в Україні.
Ключові слова: *Технічний орган стандартизації, технічний комітет стандартизації, підкомітет, робоча група, сфера діяльності, об'єкт стандартизації.*

В статье представлен краткий обзор основных технических органов международных и европейских организаций стандартизации. Изложены международные правила формулирования сфер деятельности технических комитетов и показано, что их соблюдают как на международном, так и на европейском уровне. Рассмотрены европейский опыт устранения перекрытия сфер деятельности европейских технических комитетов и внедрение изложенных правил и опыта в Украине.
Ключевые слова: *технический орган стандартизации, технический комитет стандартизации, подкомитет, рабочая группа, сфера деятельности, объект стандартизации*

The article presents a brief overview of the main technical bodies of international and European standards organizations. The international rules for the formulation of scopes of technical committees are set forth and it is shown that these rules are followed on both international and European level. The European experience of eliminating scope overlaps of European technical committees and the implementation of these rules and practices in Ukraine are discussed.
Keywords: *technical body, technical committee, subcommittee, working group, scope, subject of standardization*

Суттєві нововведення ухваленого 2014 року Закону України «Про стандартизацію»:

- розробляння національних стандартів, кодексів усталеної практики та змін до них *належить виключно до повноважень* ТК стандартизації [1, ст. 15.3];

© Гінзбург М. Д., Клюнь А. М., 2016

- ТК — це «форма співробітництва заінтересованих юридичних та фізичних осіб з метою організації та виконання робіт з міжнародної, регіональної, національної стандартизації у визначених *сферах діяльності* та за закріпленими *об'єктами стандартизації*[1]» (тут і далі наше виділення — М. Г.) [1, ст. 15.1];
- ТК формуються з урахуванням принципу представництва всіх заінтересованих сторін [1, ст. 15.2];
- ТК не мають статусу юридичної особи і не можуть мати на меті отримування прибутку від своєї діяльності, а членство в них є добровільним [1, ст. 15.1, 15.8];
- ухвалювання рішень щодо створювання та припиняння діяльності ТК, визначання сфер їхньої діяльності та затверджування положень про конкретні ТК, а також координація діяльності ТК належить виключно до повноважень національного органу стандартизації (НОС) [1, ст. 11.2, 15.6].

Отже, ТК зазвичай починають створювати заінтересовані сторони у відповідній сфері економічної діяльності з власної ініціативи, тоді як завершується цей процес наказом НОС, який визначає сферу діяльності ТК. З огляду на це дуже важливо сформулювати правила, які забезпечили б чітку розмежованість сфер діяльності національних ТК, уникаючи дублювання.

Мета цієї розвідки — розглянути міжнародні правила розмежовування сфер діяльності ТК, їхніх підкомітетів (ПК) та робочих груп (РГ) і можливість запровадити ці правила в Україні.

1. ОСНОВНІ ТЕХНІЧНІ ОРГАНИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

На міжнародному, європейському та національному рівнях зазвичай розрізняють такі основні технічні органи (*англ*. technical body [3, п. 2.3]; *фр*. organe technique [4, п. 2.3]; *нім*. technisches Gremium [5, п. 2.3]):

- *ТК* [6, п. 4] (TC[2]; *англ*. technical committee [3, додаток F]; *фр*. comité technique [4, додаток F]; *нім*. technisches Komitee [5, додаток F]) — орган, що відповідає за конкретну сферу роботи зі стандартизації (*англ*. particular area of standards work) [7, п. 3.9.1]
- *ПК* [6, п. 4] (SC; *англ*. subcommittee [3, додаток F]; *фр*. sous-comité [4, додаток F]; *нім*. Unterkomitee [5, додаток F]) — комітет, підпорядкований ТК [7, п. 3.9.2];
- *РГ* [6, п. 4] (WG; *англ*. working group [3, додаток F]; *фр*. groupe de travail [4, додаток F]; *нім*. Arbeitsgruppe [5, додаток F]) — відповідальна за розроблення документів група експертів, яку призначив ТК або ПК [**7**, п. 3.50].

На кожному рівні стандартизації[3] (міжнародному, європейському та національному) діють свої правила щодо створювання, діяльності та припиняння діяльності цих технічних органів. Міжнародні правила викладено англійською в [9] та французькою в [10], європейські — трьома мовами в [3—5], а національні — у відповідних документах НОС окремих країн. Наприклад, указівки щодо діяльності ТК Німецького інституту стандартизації викладено в [11]. Проте спільним є те, що діяльність зі стандартизації взагалі і роботу ТК зокрема координує певний керівний орган. В ISO — це Технічна керівна управа (ISO/TMB, *англ*. Technical management board, *фр*. Bureau de gestion technique), в IEC — це Стандартизаційна керівна управа (SMB, *англ*. Standardization management board, *фр*. Bureau de gestion de la normalisation) [9, Передмова і), п. 1.5; 10, Передмова і), п. 1.5]), у CEN/CENELEC — це Технічна управа (BT, *англ*. Technical board, *фр*. Bureau technique, *нім*. Technischer Lenkungsausschuss [3, п. 3.1; 4, п. 3.1; 5, п. 3.1]), а на національному рівні — НОС. Саме ці органи ухвалюють рішення створити ТК з чітко визначеною *назвою* (*англ*. title; *фр*. titre; *нім*. Titel) та *сферою діяльності* (*англ*. scope[4]; *фр*. domaine des travaux, domaine d'activité; *нім*. Aufgabenbereichs) [3, п. 3.2.1; 4, п. 3.2.1; 5, п. 3.2.1; 9, п. 1.5.7, 1.5.10; 10, п. 1.5.7, 1.5.10].

2. МІЖНАРОДНІ ПРАВИЛА ФОРМУЛЮВАННЯ СФЕР ДІЯЛЬНОСТІ

Загальні правила формулювання сфер діяльності ТК викладено в [9, п. 1.5.10, додаток J; 10, п. 1.5.10,

[1] *Об'єкт стандартизації* (*англ*. subject of standardization) — це «досліджуваний предмет, що підлягає стандартизації. *Примітка 1*. Для відображення поняття "об'єкт стандартизації" у найзагальнішому розумінні в цьому стандарті вжито вислів "продукція, процес чи послуга", який однаковою мірою стосується, наприклад, будь-яких матеріалу, складника, обладнання, системи, їхньої сумісності, правила, процедури, функції, методу чи діяльності. *Примітка 2*. Стандартизація може бути обмежена певними аспектами будь-якого об'єкта. Наприклад, щодо взуття, розміри та критерії міцності можна стандартизувати окремо» [2, п. 1.2].

[2] Нагадуємо читачам, що для правильного та однозначного розуміння абревіатур європейської системи стандартизації Внутрішній регламент CEN/CENELEC, виданий усіма трьома офіційними мовами CEN/CENELEC, тобто англійською [3], французькою [4] та німецькою [5], містить спеціальний додаток F, у якому подано *спільний* для всіх трьох версій перелік уніфікованих абревіатур, уживаних однаково в текстах будь-якою офіційною мовою CEN/CENELEC, а також відповідні їм терміни (власні назви) мовою видання. З огляду на ці правила європейської стандартизації вважаємо за доцільне, позначаючи міжнародні та європейські ТК, ПК і РГ, залишати в українських документах зі стандартизації ці уніфіковані абревіатури латиницею (TC, SC, WG), але розшифровувати їх українською згідно з [8, табл. 1].

[3] *Рівень стандартизації* (*англ*. level of standardization) — це «географічно, політично чи економічно означений ступінь участі у стандартизації» [2, п. 1.6].

[4] В англомовних міжнародних, європейських та національних стандартах (наприклад, британських) терміном *scope* позначають два різні поняття. По-перше, це назва першого розділу стандарту [12, п. 1, 6.2.1; 7, п. 1]. У цьому значенні у франкомовних стандартах ужито терміна *domaine d'application* [13, п. 1, 6.2.1], а в німецькомовних — *Anwendungsbereich* [14, п. 1, 6.2.1]. По-друге, це сфера діяльності ТК (ПК, РГ) [9, п. 1.5.10, додаток J; 3, п. 3.2.1]. У цьому значенні у франкомовних документах ужито термінів *domaine des travaux* [10, п. 1.5.10, додаток J] *або domaine d'activité* [4, п. 3.2.1], а в німецькомовних — *Aufgabenbereichs* [5, п. 3.2.1]. З огляду на це ми маємо українською в першому значенні перекладати *scope* як *сфера застосовування*, а в другому — як *сфера діяльності*.

Таблиця 1. Приклади формулювання винятків

Правильно	Неправильно
«Не охоплює: ..., що належить до сфери діяльності ISO/TC ...».	«Не охоплює: вироби, що належать до сфери діяльності інших технічних комітетів ISO або IEC».
«Не охоплює: стандартизацію певних об'єктів у сфері ... (ISO/TC ...), ... (IEC/TC ...) тощо».	«Не охоплює: ... специфікації на електричне обладнання та апаратуру, які належать до сфери діяльності комітетів IEC».

додаток J]. Згідно з цими правилами *сфера діяльності* ТК (ПК, РГ) — це *твердження* (*англ*. statement; *фр*. déclaration), що точно окреслює межі роботи цього ТК (ПК, РГ). Зазначене твердження виконує низку функцій:

- допомагає знайти відповідний комітет тим, хто звертається із запитами і пропозиціями стосовно до певного напрямку роботи;
- запобігає дублюванню програм роботи двох або більше ТК;
- може також допомогти захистити певний комітет від виходу за межі поля діяльності (*англ*. field of activities; *фр*. domaine des activités), що їх санкціював уповноважений ТК (*англ*. parent committee; *фр*. comité responsable).

Визначення сфери діяльності ТК (ПК, РГ) треба починати словами «Стандартизація ...» або «Стандартизація в галузі ...» і складати якомога стисліше. Порядок елементів сфери діяльності має бути такий:

- основна сфера діяльності (*англ*. basic scope; *фр*. domaine de base);
- в ISO — горизонтальні функції (*англ*. horizontal functions; *фр*. fonctions horizontales), де це доречно;
- в IEC — горизонтальні та / або групові безпекові функції (*англ*. group safety functions; *фр*. fonctions de sécurité de groupe), де це доречно;
- винятки (*англ*. exclusions; *фр*. exclusions), якщо такі є;
- примітки (*англ*. notes; *фр*. notes), якщо такі є.

Визначаючи *основну сферу* діяльності, не треба посилатися на загальні цілі стандартизації або повторювати принципи, які регламентують роботу всіх ТК. Як виняток дозволено долучати пояснювальні матеріали, якщо це вважають важливим для розуміння сфери діяльності ТК (ПК, РГ). Такий матеріал має бути у формі приміток.

Винятки треба чітко визначати. Якщо є потреба вказати, що певні об'єкти стандартизації перебувають поза межами сфери діяльності ТК, їх треба подати списком після слів «Не охоплює ...» (*англ*. «Excluded ...»; *фр*. «Sont exclus...»). Там, де винятки належать до сфери діяльності одного або більше інших наявних ТК, ці комітети також треба назвати. Нема потреби згадувати самоочевидні винятки (табл. 1).

Формулювання сфер діяльності ТК, *пов'язаних з продукцією*, (*англ*. committees related to products; *фр*. comités relatifs à des produits) та *не пов'язаних з нею* (*англ*. committees not related to products; *фр*. comités non relatifs à des produits) мають певні особливості.

Сфери діяльності комітетів, *пов'язаних з продукцією*, повинні чітко показувати *сферу стандартизації*[5], *сферу застосовування певного виробу* (*англ*. application area, *фр*. champ d'application) або *ринковий сектор*[6], яку/який вони мають намір охопити для того, щоб легко переконатися належить чи не належить конкретний виріб до цієї *сфери стандартизації, сфери застосовування* або цього *ринкового сектору*. Наприклад:

- «Стандартизація ... і ... , використовуваних у ...».
- «Стандартизація матеріалів, комплектування і устаткування для будування та експлуатування... й ..., а також устаткування, використовуваного для обслуговування і поточного ремонтування...».

Межі сфери діяльності можна окреслити, зазначивши мету продукції або її відмінності (характеристики).

Не рекомендовано у сфері діяльності перелічувати види продукції (*англ*. types of product; *фр*. types de produit), що їх охоплює комітет, оскільки з цього можна припустити, що стандартизацію всіх інших видів можуть робити або роблять інші комітети. Проте, якщо саме це мають на меті, то краще перелічити вироби, вилучені зі сфери діяльності.

Перелік таких аспектів (*англ*. aspects; *фр*. aspects), як термінологія, технічні вимоги, методи відбирання проб, випробовувальні методи, позначення, маркування, пакування, розміри тощо, передбачає, що сфера діяльності обмежена цими конкретними аспектами і що інші аспекти можуть бути об'єктами стандартизації інших комітетів. Через це не рекомендовано долучати аспекти продукції, що їх стандартизують, до сфери діяльності, якщо не передбачено, що остання обмежена саме цими конкретними аспектами.

---

[5] *Сфера стандартизації* (*англ*. field of standardization; *фр*. domaine de normalisation) — це сукупність взаємопов'язаних об'єктів стандартизації *Примітка*. Сферою стандартизації можна вважати, наприклад, машинобудування, транспорт, сільське господарство, величини та одиниці [**2**, п. 1.3]

[6] Ринковий сектор (англ. market sector; фр. secteur de marché) — частина галузі промисловості або група споживачів, група продукції тощо, подібна певним чином (http://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/market-sector)

Якщо у сфері діяльності не згадано жодного аспекту, це означає, що комітет охоплює об'єкт стандартизації в цілому.

Належність до сфери діяльності не обов'язково означає потребу готувати стандарти. Це лише означає, що потрібні стандарти щодо будь-якого аспекту

Таблиця 2. Сфера діяльності ISO/TC та CEN/TC, пов'язаних з газовою промисловістю

Позначення, назва та секретаріат	Сфера діяльності
Міжнародна організація зі стандартизації (*англ*. International organization for standardization), **ISO**	
ISO/TC 67 «Матеріали, обладнання та морські споруди для нафтової, нафтохімічної і газової промисловості» (*англ*. Materials, equipment and offshore structures for petroleum, petrochemical and natural gas industries) NEN[7]	Стандартизація матеріалів, обладнання та морських споруд, використовуваних для буріння, видобування, транспортування трубопроводами і переробляння рідинних і газоподібних вуглеводнів у нафтовій, нафтохімічній і газовій промисловості. **Не охоплює**: аспекти морських споруд, що підлягають вимогам IMO[8] (ISO/TC 8).
ISO/TC 193 «Природний газ (*англ*. Natural gas) NEN	Стандартизація термінології, специфікацій якості, методів вимірювання, відбирання проб, аналізування та випробовування для природного газу і замінників природного газу (газоподібне паливо) у всіх аспектах від виробництва до постачання всім можливим кінцевим користувачам за межі національних кордонів. Погоджування робіт, пов'язаних із природним газом, в інших ТК та у співпраці з ними
Європейський комітет зі стандартизації (*англ*. European committee for standardization), **CEN**	
CEN/TC 12 «Матеріали, обладнання та морські споруди для нафтової, нафтохімічної і газової промисловості» (*англ*. Materials, equipment and offshore structures for petroleum, petrochemical and natural gas industries) NEN	Стандартизація матеріалів, обладнання та морських споруд, використовуваних для буріння, видобування, транспортування трубопроводами і переробляння рідинних і газоподібних вуглеводнів у нафтовій, нафтохімічній і газовій промисловості, за винятком газової інфраструктури від входу газу в суходільну газотранспортну мережу до впускних штуцерів газових приладів (цю сферу охоплює CEN/TC 234) і аспектів морських споруд, на які поширюються вимоги IMO (ISO/TC 8). Стандартизації треба досягати там, де це можливо, прийняттям стандартів ISO
CEN/TC 234 «Газова інфраструктура» (*англ*. Gas Infrastructure) DIN[9]	I) Стандартизація функційних вимог у галузі газової інфраструктури* від входу газу в суходільну газотранспортну мережу до впускних штуцерів газових приладів; II) Визначання та погоджування аспектів газової інфраструктури, що їх розглядають у своїй технічній роботі інші CEN/TC та будь-які інші органи, які так чи так повідомляють на Секторальному форумі «Газова інфраструктура»[10] (*англ*. Sector Forum Gas Infrastructure). III) Діяти як осередок видань зі стандартизації (*англ*. to act as a focus for standardisation issues) у галузі газової інфраструктури. *включаючи транспортування, розподіляння, зберігання, компримування, регулювання та вимірювання, установки, вприскування нетрадиційних газів, питання якості газу та інші

[7] *NEN* (скор. від *гол*. normalisatie en normen, *укр*. стандарти і норми) — абревіатура, якою позначають Голландський інститут стандартизації (*гол*. Nederlands Normalisatie-instituut, *англ*. Netherlands Standardization Institute), що є національним органом стандартизації Нідерландів (https://www.nen.nl/Over-NEN.htm; http://www.iso.org/iso/about/iso_members/iso_member_body.htm?member_id=2027).

[8] *IMO* (скор. від *англ*. International Maritime Organization, *укр*. Міжнародна морська організація) — спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй, що відповідає за питання безпеки та убезпеки судноплавства (*англ*. safety and security of shipping) і запобігання забрудненню морського середовища суднами (http://www.imo.org/en/About/Pages/Default.aspx). Прийнявши «Конвенцію про Міжнародну морську організацію 1948 року в редакції 1982 року» (Постанова Верховної Ради України від 04.02.1994 № 3938-XII), Україна з 28.03.1994 стала повноправним членом цієї організації [18].

[9] *DIN* (скор. від *нім*. Deutsches Institut für Normung, *укр*. Німецький інститут стандартизації) — національний орган стандартизації Німеччини [7, п. А.14].

[10] Секторальний форум — це платформа, призначена полегшити обмін інформацією між різними заінтересованими сторонами, координувати та визначати потреби у галузі стандартизації в конкретній сфері роботи CEN (https://www.cen.eu/work/areas/energy/gas/pages/default.aspx).

підготують саме в цьому комітеті, а не в жодному іншому.

Недоцільність перелічувати аспекти показує такий приклад: «Стандартизація класифікації, термінології, відбирання проб, фізичних, хімічних або інших методів випробовування, технічних умов тощо».

Формулюючи сферу діяльності, також не треба згадувати пріоритети або посилатися на тип виробу чи на аспект, бо їх буде зазначено у програмі роботи.

Формулювання сфери діяльності комітетів, *не пов'язаних з продукцією*, має такі особливості. Якщо сферу діяльності такого комітету обмежено певними аспектами, **не** *пов'язаними* або *лише непрямо пов'язаними з продукцією*, у сфері діяльності треба зазначити лише охоплений аспект (наприклад, *кольори безпеки* і *знаки безпеки*, *неруйнівний контроль*, *якість води*).

Рекомендовано згадувати *термінологію* як можливий аспект стандартизації, якщо цей аспект буде єдиним завданням комітету. Якщо ж це не так, то згадка про термінологію є зайвою, оскільки зазначений аспект — логічна частина будь-якої діяльності зі стандартизації.

3. ПРАКТИКА ЗАСТОСОВУВАННЯ ЦИХ ПРАВИЛ МІЖНАРОДНИМИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ТЕХНІЧНИМИ КОМІТЕТАМИ

Практику застосовування викладених вище правил формулювання сфер діяльності комітетів проілюструємо на прикладі чотирьох ТК, пов'язаних із газовою промисловістю. Це два ISO/TC (ISO/TC 67 та ISO/TC 193) та два CEN/TC (CEN/TC 234 та CEN/TC 12). Їхні сфери діяльності, узяті з офіційних сайтів ISO [15] та CEN [16], подано у табл. 2.

До складу ISO/TC 67 станом на 18.06.2016 входить 8 ПК та 8 РГ [15]. Зокрема, сферою діяльності ISO/TC 67 SC 2 є всі без винятку системи трубопровідного транспорту для нафтової та газової промисловості як морські, так і суходільні. Тоді як на рівні CEN (табл. 2) цими трубопроводами опікуються два різні ТК — CEN/TC 12 та CEN/TC 234 [17, Introduction].

До складу ISO/TC 193 станом на 18.06.2016 входить 2 ПК та 4 РГ [15].

На сайті CEN [16] станом на 18.06.2016 нема даних про структуру CEN/TC 12, проте детально подано структуру CEN/TC 234, у складі якого нема ПК, проте є 10 РГ, сфера діяльності кожної з них є певною частиною сфери діяльності ТК (табл. 3).

Із табл. 2 випливає, що сфери діяльності CEN/TC 12 та CEN/TC 234 чітко розмежовано, проте до 1995 року ситуація була іншою, що створювало проблеми для паралельної діяльності вищезгаданих комітетів. Цікавим для України може стати досвід CEN щодо усунення цього перекривання, описаний в [17, Introduction].

Суперечність між сферами діяльності було усунуто прийняттям Технічною Управою CEN/BT Резолюції BT 38/1995 «Перегляд сфери діяльності CEN/TC 12»: «Технічна Управа схвалює висновки координаційної зустрічі між CEN/TC 12 "Матеріали, обладнання та морські споруди для нафтової, нафтохімічної та газової промисловості" та CEN/TC 234 "Газопостачання" та змінює сферу діяльності CEN/TC 12 на таку: "Стандартизація матеріалів, обладнання та морських споруд, використовуваних для буріння, видобування, очищування та транспортування трубопроводами нафти і газу, за винятком суходільних систем газопостачання і тих аспектів морських споруд, на які поширюються вимоги IMO (ISO/TC 8). Стандартизації досягають прийняттям стандартів ISO там, де це можливо"».

У 2009 році CEN/TC 12 змінив сферу діяльності з метою привести її у відповідність до останніх змін сфери діяльності CEN/TC 234 (резолюція CEN/BTC 19/2009) на таку: «Стандартизація матеріалів, обладнання та морських споруд, використовуваних для буріння, видобування та транспортування трубопроводами нафти і газу, за винятком суходільних систем газопостачання — газової інфраструктури від точки входу газу в суходільну транспортну мережу і до вхідного штуцера газових приладів (цю сферу охоплює CEN/TC 234) і тих аспектів морських споруд, на які поширюються вимоги IMO (ISO/TC 8). Стандартизації досягають прийняттям стандартів ISO там, де це можливо». Це твердження практично збігається із сучасним (див. табл. 2), відрізняючись від нього деякими словами.

Отже, сфери діяльності CEN/TC постійно уточнюють задля уникнення перекривання.

Розгляньмо тепер співвідношення між сферою діяльності та кодами ICS[11] (кодами об'єктів стандартизації за класифікатором ДК 004 [19]). Із офіційних сайтів ISO [15] та CEN [16] випливає, що сфери діяльності ТК (ПК, РГ) подають не кодами ICS, а твердженнями, тоді як коди ICS або комбінації кодів приписують не CEN/TC, а конкретним стандартам, що повністю збігається із призначенням цієї класифікації. Більше того, різні CEN/TC розробляють стандарти з тим самим кодом ICS (табл. 4). Окрім того, стандарти з кодами ICS, зазначеними в табл. 4, розробляють також інші CEN/TC, проте для тих стандартів — це один з двох або більше кодів.

Отже, на міжнародному і європейському рівнях коди ICS використовують для класифікації стандартів, а не для визначення сфер діяльності ТК. Інша ситуація склалася в Україні. На сьогодні чинним

[11] Міжнародна класифікація стандартів (*англ.* International Classification for Standards, ICS) — класифікація, призначена для структурування каталогів міжнародних, регіональних і національних стандартів, інших нормативних документів. В Україні її запроваджено через Український класифікатор нормативних документів (УКНД) [19].

залишається Типове положення [20], у якому йдеться про *сфери діяльності ТК* та *закріплені об'єкти стандартизації*. Проте сферу діяльності у формі твердження зазначають лише у заяві [20, додаток 1], тоді як у структурі ТК [20, додаток 3] подають лише закріплені об'єкти стандартизації, зазначаючи «коди за ДК 004, які охоплює сфера діяльності». З огляду на це на практиці сферу діяльності

Таблиця 3. Структура CEN/TC 234 «Газова інфраструктура»

Позначення та секретаріат	Назва	Сфера діяльності
CEN/TC 234/WG 1 AFNOR[12]	Внутрішньобудинкові газові мережі (*англ.* Gas installations; *нім.* Hausinstallationen)	Функційні вимоги до трубопроводів, що доставляють газ від точки постачання газу (*англ.* point of delivery of gas) із системи газопостачання до впускних штуцерів газових приладів
CEN/TC 234/WG 2 BSI[13]	Системи газопостачання до 16 бар включно та випробовування тиском (*англ.* Gas supply systems up to and including 16 bar and pressure testing)	Функційні рекомендації для систем газопостачання з тиском до 16 бар включно від виходу станцій регулювання тиску до точки постачання газу
CEN/TC 234/WG 3 NEN	Транспортування газу (*англ.* Gas Transportation)	Функційні вимоги до газотранспортних трубопроводів, пов'язані з проектуванням, матеріалами, будуванням, випробовуванням, уведенням в експлуатацію[14], експлуатуванням та технічним обслуговуванням трубопровідних систем. Зазвичай розглядають газотранспортні трубопроводи з максимальним робочим тиском понад 16 бар.
CEN/TC 234/WG 4 AFNOR	Підземне зберігання газу (*англ.* Gas underground storage; *нім.* Untertagegasspeicherung)	Функційні вимоги до підземного зберігання газу
CEN/TC 234/WG 5 DIN	Газовимірювання (*англ.* Gas measuring)	Функційні вимоги до газовимірювальних систем, включаючи перетворювання в енергію, для природного газу і для витрати понад 100 $м^3/г$
CEN/TC 234/WG 6 DIN	Регулювання тиску газу (*англ.* Gas pressure regulation)	Функційні вимоги до систем регулювання тиску газу для тиску на вході до 100 бар включно (для тиску на вході понад 100 бар застосовувати відповідним чином)
CEN/TC 234/WG 7 DIN	Компримування газу (*англ.* Gas pressure regulation)	Видавати мінімальні правила проектування, будування, експлуатування, технічного обслуговування та утилізування газокомпресорних станцій для газотранспортних систем
CEN/TC 234/WG 8 NEN	Промислові трубопроводи (*англ.* Industrial piping)	на сайті нема даних
CEN/TC 234/WG 10 NSAI[15]	Газопроводи приєднання будинків (*англ.* Service Lines; *нім.* Hausanschlussleitungen)	на сайті нема даних
CEN/TC 234/WG 11 DIN	Якість газу (*англ.* Gas Quality)	на сайті нема даних

[12] *AFNOR* (скор. від *фр.* Association Francaise de Normalisation, *укр.* Французька асоціація стандартизації) — національний орган стандартизації Франції [7, п. А.3].

[13] *BSI* (скор. від *англ.* British Standards Institution, *укр.* Британський інститут стандартів) — національний орган стандартизації Великої Британії [7, п. 3.3].

[14] Українською треба розрізняти *експлуатацію* як загальну назву діяльності або стану, у який вводять і з якого виводять, та *експлуатування* як процес.

[15] *NSAI* (скор. від *англ.* National Standards Authority of Ireland, *укр.* Національний департамент стандартизації Ірландії) — національний орган стандартизації Ірландії (https://www.nsai.ie/).

Таблиця 4. CEN/TC, що розробляють стандарти з тим самим кодом ICS

Код ICS	Стандарт, у якому зазначено *лише один код* за ICS	CEN/TC — розробник стандарту
75.200 Устаткування для переробляння нафти, нафтопродуктів і природного газу	**CEN ISO/TS 12747:2013** Petroleum and natural gas industries — Pipeline transportation systems — Recommended practice for pipeline life extension (ISO/TS 12747:2011)	**CEN/TC 12** «Матеріали, обладнання та морські споруди для нафтової, нафтохімічної і газової промисловості»
	EN ISO 15589-2:2014 Petroleum, petrochemical and natural gas industries — Cathodic protection of pipeline transportation systems — Part 2 : Offshore pipelines (ISO 15589-2:2012)	**CEN/TC 219 «**Катодний захист**»** (*англ*. Cathodic protection)
	EN 1918-1:2016 Gas infrastructure — Underground gas storage — Part 1 : Functional recommendations for storage in aquifers	**CEN/TC 234** «Газова інфраструктура»
	EN 12066:1997 Installations and equipment for liquefied natural gas — Testing of insulating linings for liquefied natural gas impounding areas	**CEN/TC 282** «Споруди та обладнання для зрідженого природного газу» (*англ*. Installation and equipment for LNG)
	EN 14678-1:2013 LPG equipment and accessories — Construction and performance of LPG equipment for automotive filling stations — Part 1 : Dispensers	**CEN/TC 286** «Обладнання для зрідженого нафтового газу та приладдя» (*англ*. Liquefied petroleum gas equipment and accessories)
	EN 13012:2012 Petrol filling stations — Construction and performance of automatic nozzles for use on fuel dispensers	**CEN/TC 393** «Обладнання для резервуарів та заправних станцій» (*англ*. Equipment for storage tanks and for filling stations
	EN ISO 21809-1:2011 Petroleum and natural gas industries — External coatings for buried or submerged pipelines used in pipeline transportation systems — Part 1 : Polyolefin coatings (3-layer PE and 3-layer PP) (ISO 21809-1:2011)	**ECISS/TC 110** «Сталеві труби, залізні та сталеві фітинги» (*англ*. Steel tubes, and iron and steel fittings)
91.140.40 Системи газопостачання	**CEN/TR 13737-1:2012** Implementation Guide for functional standards prepared by CEN/TC 234 Gas infrastructure — Part 1 : General	**CEN/TC 234** «Газова інфраструктура»
	CEN/TR 16061:2010 Gas meters — Smart Gas Meters	**CEN/TC 237** «Газові лічильники» (*англ*. Gas meters)
	CEN/TR 1749:2014 European scheme for the classification of gas appliances according to the method of evacuation of the combustion products (types)	**CEN/TC 238** «Випробовувальні гази, випробовувальні тиски, категорії і типи газових приладів» (*англ*. Test gases, test pressures, appliance categories and gas appliance types)
	EN 777-1:2009 Multi-burner gas-fired overhead radiant tube heater systems for non-domestic use — Part 1 : System D — Safety	**CEN/TC 180** Децентралізоване газове опалення (*англ*. Decentralized gas heating)

Закінчення таблиці 4.

Код ICS	Стандарт, у якому зазначено *лише один код* за ICS	CEN/TC — розробник стандарту
25.160.40 Зварні шви та з'єднання	**CEN/TR 15135:2005** Welding — Design and non-destructive testing of welds	**CEN/TC 121** «Зварювання та споріднені процеси» (*англ*. Welding and allied processes)
	EN ISO 2400:2012 Non-destructive testing — Ultrasonic testing — Specification for calibration block No. 1 (ISO 2400:2012)	**CEN/TC 138** «Неруйнівний контроль» (*англ*. Non-destructive testing)
	EN 12732:2013+A1:2014 Gas infrastructure — Welding steel pipework — Functional requirements	**CEN/TC 234** «Газова інфраструктура»
	EN 13100-1:1999 Non-destructive testing of welded joints of thermoplastics semi-finished products — Part 1 : Visual examination	**CEN/TC 249** «Пластмаса» (*англ*. Plastics)

розуміли як сукупність цих кодів, що суперечить міжнародній та європейській практиці. Окрім того, це положення не відповідає ухваленому 2014 року Закону України «Про стандартизацію» [1].

Із 01.04.2016 набрав чинності національний стандарт ДСТУ 1.14 [6], у якому зроблено спробу запровадити сучасну міжнародну та європейську практику і, зокрема, зазначені правила формулювання сфер діяльності національних ТК [6, п. Б.2.2]. Однак це виконано непослідовно, оскільки одночасно залишено поняття *закріплених об'єктів стандартизації*, визначених кодами згідно з ДК 004. Якщо у Додатках Б, И та У ці коди можна розглядати як допоміжні засоби, то у Додатках Г, Ж і Т — це єдиний засіб визначання сфер діяльності підкомітетів.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. В Україні де-юре[16] [1, ст. 15] запроваджено міжнародну та європейську практику, за якої розробляння національних стандартів, кодексів усталеної практики та змін до них *належить виключно до повноважень* ТК, що робить актуальним чітко визначати та розмежовувати сфери діяльності національних ТК відповідно до правил міжнародних та європейських організацій стандартизації.

2. Згідно із загальними правилами формулювання сфер діяльності ТК, викладених у Міжнародній настанові [9, п. 1.5.10, додаток J; 10, п. 1.5.10, додаток J], сфера діяльності ТК (ПК, РГ) — це твердження, що точно окреслює межі роботи ТК (ПК, РГ) та містить винятки, які належать до сфери діяльності одного або більше інших наявних ТК.

3. Досвід роботи CEN/TC показує, що у процесі роботи їхні сфери діяльності (зазначені твердження) постійно уточнюються з метою усунути перекривання.

4. У міжнародній та європейській стандартизації коди ICS використовують не для визначання сфер діяльності ТК, а для класифікування стандартів. З огляду на це на сайтах міжнародних та європейських організацій указують сферу діяльності ТК у формі тверджень, а не кодів ICS, і узвичаїлась практика, що різні ТК розробляють стандарти з тим самим кодом ICS.

5. В Україні сфери діяльності ТК традиційно визначали і визначають сукупністю закріплених об'єктів стандартизації, позначених кодами за класифікатором ДК 004, що суттєво ускладнює:

- установлення відповідності сфери діяльності національних ТК та ТК міжнародних і регіональних організацій стандартизації;
- запровадження принципу дзеркальності національних ТК міжнародним і регіональним;
- приймання європейських та міжнародних стандартів як національних.

6. Пропонуємо запровадити в Україні міжнародну та європейську практику формулювання сфер діяльності національних ТК (ПК, РГ) у формі твердження і використовувати коди ICS лише для класифікації стандартів, а для цього:

- скасувати типове положення [20];
- уточнити форми у Додатках Г, Ж і Т [6];
- визначити на основі даних про відповідні міжнародні та європейські ТК сфери діяльності всіх наявних національних ТК у формі розгорнутих тверджень із зазначенням винятків, і виставити цю інформацію на сайті НОС;
- визначати належність міжнародних (європейських) стандартів до сфер діяльності певних національних ТК, виходячи насамперед із принципу дзеркальності.

[16] Проте, як показано в [21], де-факто протягом ще достатньо тривалого часу, поки кошти Державного бюджету України залишатимуться переважним джерелом фінансування робіт зі стандартизації, основними розробниками національних НД будуть не ТК, як у розвинених європейських країнах та визначено у [1, ст. 15], а організації-переможці відкритих торгів, проведених згідно із [22], тоді як ТК будуть розглядати, погоджувати та подавати на затвердження проекти, що їх розробляють зазначені організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про стандартизацію» від 05.06.2014 № 1315-VII (зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 15.01.2015 № 124-VIII). [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18
2. Національна стандартизація. Стандартизація та суміжні види діяльності. Словник термінів : ДСТУ 1.1:2015 (ISO/IEC Guide 2:2004, MOD). — К. : ДП «УкрНДНЦ», 2015. — VI, 48 с. — (Національний стандарт України).
3. Common Rules For Standardization Work : CEN/CENELEC Internal Regulations — Part 2 : 2015. — CEN/CENELEC, 2015. — 65 p. (Загальні правила роботи зі стандартизації : Внутрішній регламент CEN/CENELEC — Ч. 2). — Режим доступу : ftp://ftp.cencenelec.eu/CENELEC/IR/CEN_CENELEC_IR2_EN.pdf
4. Règles communes pour les travaux de normalisation : CEN/CENELEC Règlement intérieur — Partie 2:2015. — CEN/CENELEC, 2015. — 69 p. (Загальні правила роботи зі стандартизації : Внутрішній регламент CEN/CENELEC — Ч. 2). — Режим доступу : ftp://ftp.cencenelec.eu/CENELEC/IR/CEN_CENELEC_IR2_FR.pdf
5. Gemeinsame Regeln für die Normungsarbeit : CEN/CENELEC-Geschäftsordnung — Teil 2:2015. — CEN/CENELEC, 2015. — 73 s. (Загальні правила роботи зі стандартизації : Регламент роботи CEN/CENELEC — Ч. 2). — Режим доступу : ftp://ftp.cencenelec.eu/CENELEC/IR/CEN_CENELEC_IR2_DE.pdf
6. Національна стандартизація. Процедури створення, діяльності та припинення діяльності технічних комітетів стандартизації : ДСТУ 1.14:2015. — К. : ДП «УкрНДНЦ», 2015. — IV, 42 с. — (Національний стандарт України).
7. A standard for standards — Principles of standardization : BS 0:2011. — BSI, 2011. — IV, 42 p. — (British standard) (Стандарт для стандартів — Принципи стандартизації). — (Британський стандарт). — Режим доступу : http://www.bsigroup.com/Documents/30242398-WEB.pdf
8. Гінзбург М. Д. Уніфіковані абревіатури європейської системи стандартизації / М. Д. Гінзбург // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2015. — № 6. — С. 17—21.
9. ISO/IEC Directives, Part 1, Consolidated ISO Supplement — Procedures specific to ISO : ISO/IEC Directives, Part 1, Consolidated ISO Supplement, 2015. — Sixth edition. — ISO/IEC, 2016. — XII, 156 p. (Директиви ISO/IEC, Частина 1, Зведене доповнення ISO — Методики, специфічні для ISO — Сьоме видання, 2016). — Режим доступу : http://isotc.iso.org/livelink/livelink/fetch/2000/2122/4230450/4230452/ISO_IEC_Directives_Part_1_and_Consolidated_ISO_Supplement_-_2016_%287th_edition%29_-_PDF.pdf?nodeid=17668772&vernum=-2
10. Directives ISO/IEC, Partie 1 Supplément ISO consolidé — Procédures spécifiques à l'ISO : Directives ISO/IEC, Partie 1, Supplément ISO consolidé, 2015. — Sixième édition. — ISO/IEC, 2014. — XII, 177 p. (Директиви ISO/IEC, Частина 1, Зведене доповнення ISO — Методики, специфічні для ISO — Шосте видання, 2014). — Режим доступу : http://isotc.iso.org/livelink/livelink/fetch/2000/2122/4230450/4405363/Suppl%C3%A9ment_ISO_consolid%C3%A9_%286%C3%A8me_%C3%A9dition%2C_2015%29_Format_PDF.pdf?nodeid=16459462&vernum=-2
11. Guidelines for Standards Committees in DIN German Institute for Standardization. — Berlin, September 2013. (Указівки щодо комітетів стандартизації Німецького інституту стандартизації DIN). [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.iso.org/sites/PEG/docs/PEG%20Documents/07_DIN_guidelines.pdf
12. Rules for the structure and drafting of CEN/CENELEC Publications (ISO/IEC Directives — Part 2:2011, modified) : CEN/CENELEC Internal Regulations — Part 3 : 2015. — CEN/CENELEC, 2015. — 91 p. (Правила структурування та складання публікацій CEN/CENELEC : Внутрішній регламент CEN/CENELEC — Ч. 3). — Режим доступу : ftp://ftp.cencenelec.eu/CENELEC/IR/CENCENELEC_IR3_EN.pdf
13. Règles de structure et de rédaction des publications CEN/CENELEC (Directives ISO/IEC — Partie 2:2011, modifiée) : CEN/CENELEC Règlement Intérieur — Partie 3 : 2015. — CEN/CENELEC, 2015. — 101 p. (Правила структурування та складання публікацій CEN/CENELEC : Внутрішній регламент CEN/CENELEC — Ч. 3). — Режим доступу : ftp://ftp.cencenelec.eu/CENELEC/IR/CENCENELEC_IR3_FR.pdf
14. Regeln für den Aufbau und die Abfassung von CEN/CENELEC-Publikationen (ISO/IEC Direktiven — Teil 2:2011, modifiziert) : CEN-CENELEC-Geschäftsordnung — Teil 3 : 2015. — CEN/CENELEC, 2015. — 96 p. (Правила структурування та складання публікацій CEN/CENELEC : Внутрішній регламент CEN/CENELEC — Ч. 3). — Режим доступу : ftp://ftp.cencenelec.eu/CENELEC/IR/CENCENELEC_IR3_DE.pdf
15. Офіційний веб-сайт ISO. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.iso.org/iso/home.htm
16. Офіційний веб-сайт CEN. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://standards.cen.eu/
17. Petroleum and natural gas industries — Pipeline transportation systems (ISO 13623:2009 modified) : EN 14161:2011 — CEN, 2011. — 92 p. — (European standard) (Нафтова і газова промисловість — Системи трубопровідного транспорту) — (Європейський стандарт).
18. Єдиний державний реєстр міжнародних організацій, членом яких є Україна станом на 01.01.2016

[Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://mfa.gov.ua/mediafiles/files/international_organizations/edrmo2016_01.doc
19. Український класифікатор нормативних документів (ICS:2004, MOD) : ДК 004:2008 — К. : Держспоживстандарт України, 2008. — VI, 97 с. — (Національний класифікатор України).
20. Типове положення про технічний комітет стандартизації, затверджене наказом Держстандарту України від 20.05.2002 № 298 та зареєстроване в Мінюсті України 11.07.2002 за № 578/6866 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0578-02
21. Гінзбург М. Д. Щодо постійного поліпшування процедур національної стандартизації / М. Д. Гінзбург, Л. Л. Овчаренко, А. М. Клюнь // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2015. — № 4. — С. 3—12.
22. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 № 922-VIII (з останніми змінами згідно із Законом України від 12.05.2016 № 1356-VIII). [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/922-19/page. ■

НОВИНИ ISO

КОНСУЛЬТАЦІЙНІ ПОСЛУГИ З ПИТАНЬ УПРАВЛІННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ НОВОГО СТАНДАРТУ

Консультативні послуги з управління потенційно спрямовані на те, щоб допомогти підприємствам запустити бізнес, ... за їх правильного використання. Новий стандарт в цій галузі сприятиме тому, що консультанти та їхні клієнти досягнуть кращих результатів в рамках консультаційних проектів.

Уведення продукції на ринок, інновації, організаційне проектування, оптимізація IT та навчання — це лише деякі з консалтингових послуг з управління, що можуть допомогти організаціям покращити діяльність. Промисловість також впливає на політичний ландшафт, оскільки державні витрати на консультантів зросли на 1000% протягом останніх років.

Відіграючи визначну роль у бізнесі й уряді, впливаючи на основні рішення і керуючи постійно зростаючою частиною бюджету організації, від консалтингової індустрії сьогодні більше очікують та вимагають, а вона потребує більше доказів повернення інвестицій.

Майбутній стандарт ISO 20700 «Керівництво з управління консультаційними послугами» спрямований на надання допомоги консалтингових послуг, а їхнім клієнтам — підвищити прозорість і розуміння в своїх консультаційних проектах для досягнення кращих результатів у бізнесі. Сьогодні стандарт перебуває на стадії розробляння і вже досяг стадії проекту міжнародного стандарту (DIS), тобто наразі члени ISO мають можливість голосувати і коментувати текст, перш ніж він перейде на стадію остаточного проекту й публікації.

Роберт Боденштейн, голова проектного комітету ISO/PC 280, який розробляє стандарт, каже, що він заснований на дослідженнях і досвіді широкого спектра послуг консультантів та їхніх клієнтів і пропонує рекомендації щодо поліпшення визначення й надання консультаційних послуг з управління.

«Стандарт пропонуватиме настанови щодо передової практики для обох сторін, гарантуючи загальне розуміння, що потрібно для ефективного і дієвого процесу надання консультування, цілі та обов'язки. Це дозволить організаціям отримати кращі результати від консультативних послуг, а консультанти, в свою чергу, матимуть можливість краще продемонструвати цінність пропонованих ними послуг».

Д-р Ілзе Енсфельнер, керівник цільової групи комітету, яка допомагала розробляти стандарт, сказала, що переваги стандарту стануть очевиднішими після публікації та використання. Що більше буде попит стандарт, то більше користі отримає галузь, оскільки це сприятиме кращій практиці серед консультантів і клієнтів та прозорості для всіх.

ISO 20 700 планують опублікувати на початку 2017 року. ■